

ยุคการอ่านไร้กำแพงของเด็กและเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21
THE READING BOUNDLESS ERA OF CHILDREN IN THAI SOCIETY
IN THE 21st CENTURY.

นฤมล พงษ์ประเสริฐ

อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

E-mail: narumol_payap@hotmail.com

ชลิดา วสุวัต

อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

E-mail: Chalida_w@payap.ac.th

กุลกนก มณีวงศ์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ

E-mail: koongarnok_m@payap.ac.th

บทคัดย่อ

ในศตวรรษที่ 21 การรับข้อมูลข่าวสาร มีการเปิดกว้างและหลากหลาย เด็กและเยาวชนไทยจะต้องมีการพัฒนาคุณลักษณะต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับยุคสมัยและเทคโนโลยี ดังนั้นการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนไทยของพ่อแม่หรือผู้ปกครองในยุคนี้ ต้องเข้าใจการดำเนินชีวิตและวิธีการเรียนรู้จากการอ่านเพื่อเป็นแนวทางให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองใช้ในการส่งเสริมการอ่าน การจะให้เด็กและเยาวชนไทยสามารถเข้าถึงการอ่าน โดยเฉพาะการค้นคว้าข้อมูลอย่างอิสระรวดเร็วไม่มีที่สิ้นสุดด้วยการสัมผัสภาพและเสียง พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องให้เด็กและเยาวชนคิดเป็น เห็นคุณค่าในตนเอง และสร้างกฎกติกาในการใช้สื่ออุปกรณ์ พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรทราบวิธีการส่งเสริมที่สำคัญ ได้แก่ การใช้สื่อที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย การให้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ กระตุ้นและใช้สิ่งเสริมแรงให้เด็กและเยาวชนเกิดความไว้วางใจ และมีรูปแบบของความสำเร็จซึ่งจะมีส่วนในการช่วยส่งเสริมให้มีวินัยและความรับผิดชอบต่อการอ่าน

คำสำคัญ: การอ่าน เด็กและเยาวชนไทย ศตวรรษที่ 21

ABSTRACT

Receiving information in the 21st century has been increased by a variety of information panels. Thai Children should be prepared and developed their skills to be consistent to technology and globalization. Therefore, taking care of children by parents and guardians in this century need to be understood their way of life

and learning how to learn by reading to use as a pathway for parents and guardians to encourage Thai children to read. Letting Thai children to approach to read on their information particularly by searching on their free resources with unlimited fast and free visual and audio information, parents and guardians need to encourage children to limit themselves, to have their self-esteem, moreover parents and guardian should maintain the agreeable rules for using media tools. Parents and Guardians should know and be aware of the important reinforcement such as having a proper media tool which is dependable on globalization, promoting the child-center study module. Parents and Guardians must either encourage children or use reinforcement process to create the awareness, trust in children and having a successful role model that will be a good participant to encourage children to have discipline and responsibility in reading.

KEYWORDS: Reading, Children in Thai society, 21st century

1. บทนำ

ศตวรรษที่ 21 ช่วงเวลาแห่งการเปลี่ยนแปลงและเปลี่ยนผ่านวัฒนธรรมขนานใหญ่ในสังคมเป็นยุคที่ข้อมูลข่าวสารเป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญยิ่ง นั่นคือ การแพร่กระจายอย่างรวดเร็วของข้อมูล การบริโภคข่าวสารได้เกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งหากเราย้อนไปเมื่อหลายสิบปีที่แล้ว พบว่า พฤติกรรมการอ่านหนังสือพิมพ์ วารสารประจำสัปดาห์เพื่อบริโภคข้อมูลที่ผู้เขียนนั้น ได้เล่าเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นผ่านการคัดกรองของเหล่าบรรณาธิการ คอลัมนิสต์ของหนังสือนั้น ๆ แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป การอ่านข้อมูลที่ไม่มีผู้อ้างอิง การบริโภคข้อมูลที่ ไม่ได้รับการตรวจสอบโดยเป็นผลมาจากการเปิดกว้างและการทลายลงของกำแพงเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อแทบทุกคนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้โดยไม่ต้องเดินทางไปรอซื้อหนังสือที่ร้านจำหน่ายหนังสือ มีการบริการ E-Newspaper E-Magazine E-Book รวมไปถึง เครื่องอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และหรือการมีแอปพลิเคชันบนเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ ที่พร้อมอำนวยความสะดวกให้กับนักอ่าน โดยเฉพาะเยาวชนที่จะก้าวเป็นกำลังสำคัญในอนาคต เทคโนโลยีเหล่านี้ ช่วยลดต้นทุนในการจัดจำหน่าย การขนส่ง รวมถึงการอำนวยความสะดวกแก่ผู้อ่านที่ไม่ต้องพกพาหนังสือมากมายและแบกรับน้ำหนักของกระดาษระหว่างการเดินทาง แต่ทักษะการอ่าน การคัดเลือกหนังสือ การจำกัดกรอบของข้อมูล การตีความของข้อมูล รวมไปถึงการเลือกหนังสือ ยังคงต้องอาศัยผู้ที่มีประสบการณ์ในการชี้แนะเกี่ยวกับการอ่าน ซึ่งเป็นคนใกล้ชิดของเด็กและเยาวชนมากที่สุด คือ ครอบครัว พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง สถาบันครอบครัวจึงเป็นตัวแปรสำคัญที่จะเสริมสร้างและกระตุ้นให้เกิดการอ่านอย่างมีวิจรรณธรรมรวมถึงกระตุ้นการบริโภคและใช้ประโยชน์สูงสุดของข้อมูลที่ไร้กำแพงเพื่อเปิดกว้างแนวทางการต่อยอดแก่เด็กและเยาวชนทางด้านการอ่าน การใช้ข้อมูล ซึ่งการอ่านเป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาซึ่งการตีความและประสบการณ์การเรียนรู้

2. วัตถุประสงค์

เพื่อให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองเข้าใจคุณลักษณะของเด็กและเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 และสามารถเสริมสร้างกระตุ้นการอ่าน ได้อย่างถูกวิธี

3. ความเข้าใจของพ่อแม่หรือผู้ปกครองเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21

สังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรปลูกฝังเพื่อให้เด็กและเยาวชนไทยเกิดการเรียนรู้ที่ดี คือ การปลูกฝังพฤติกรรมกรรมการสร้างนิสัยรักการอ่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 เด็กและเยาวชนยุคนี้ถูกกำหนดว่าต้องเก่งอะไรบ้าง เพื่อจะเติบโตได้ด้วยการแข่งขัน การเตรียมความพร้อมให้มีความสอดคล้องกับข้อกำหนดเกี่ยวกับคุณลักษณะของเด็กไทยในศตวรรษที่ 21 โดยสภาการศึกษาที่กำหนดว่าเด็กและเยาวชนไทยยุค 4.0 หรือ เด็กไทยในฝัน ควรมีคุณสมบัติ 3Rs x 8Cs 3Rs คือ การอ่านออก/ การเขียนได้/ การคิดเลขเป็น 8Cs คือ คิดอย่างมีวิจารณญาณและมีทักษะในการแก้ปัญหา/ ทักษะด้านการสร้างสรรค์และนวัตกรรม/ ทักษะความร่วมมือและการทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ/ ทักษะด้านความเข้าใจความต่างของวัฒนธรรม กระบวนทัศน์/ ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศและการสื่อสาร/ ทักษะด้านคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร/ ทักษะอาชีพและการเรียนรู้/ ความมีเมตตา วินัย คุณธรรมและจริยธรรม (แผนการศึกษาแห่งชาติ 2560 - 2579)

การที่จะทำให้เด็กและเยาวชนไทย มีคุณลักษณะให้สอดคล้องดังกล่าวนี้ พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องมีความรู้และวิธีเลี้ยงลูกอย่างมีคุณภาพควบคู่กันไป เด็กและเยาวชนที่เกิดในปี พ.ศ. 2537 – 2554 คนยุคนี้เกิดมาพร้อมกับการมีเทคโนโลยีที่ได้รับการพัฒนาแล้วอย่างจริงจัง โดยการเปลี่ยนผ่านจากระบบอนาล็อก (Analog) ไปสู่ระบบดิจิทัล (Digital) ทำให้สิ่งต่าง ๆ นั้นเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว การพัฒนาเทคโนโลยีนั้นส่งผลทำให้คนยุคนี้มีช่องทางในการสื่อสารที่เปลี่ยนแปลงไปจากยุคก่อน คือจะสื่อสารกันผ่านโลกออนไลน์ และนอกจากการสื่อสารแล้ว วิธีการเรียนรู้ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน โดยการเรียนรู้นั้นจะมีการเรียนแบบเปิดกว้าง มีการแบ่งปันข้อมูลความรู้ การให้คำปรึกษาหรือคำแนะนำ เพราะสามารถทำได้โดยผ่านระบบเครือข่าย ซึ่งไม่จำเป็นที่จะต้องเห็นหน้ากัน ครอบครัวก็เป็นอีกส่วนที่ได้รับผลกระทบมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีทำให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองที่เกิดในยุคเทคโนโลยีแบบอนาล็อก (Generation X) และยุคเทคโนโลยี (Generation Y) นั้นต้องออกไปทำงานนอกบ้านเป็นส่วนใหญ่ทำให้ไม่มีเวลาให้กับลูกที่เป็นคนยุคดิจิทัล (Generation Z) (วิทยา ชีวรุโณทัย, 2555) สอดคล้องกับ จูฑา ภักดีกุล (2558) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เยาวชนยุคนี้เป็นเยาวชนที่เติบโตและคุ้นเคยกับเทคโนโลยีมาตั้งแต่เกิดหรืออีกนัยหนึ่งทีกล่าวว่าลักษณะเยาวชน เป็นผลจากวิถีการเรียนรู้ผ่านสื่อเทคโนโลยีและอุปกรณ์ดิจิทัลตั้งแต่วัยเด็ก นั่นคือเด็กและเยาวชน จะมีความจำเกี่ยวกับภาพ (visual memory) และการประมวลผล ข้อมูลจากภาพได้ดีกว่าข้อความตัวหนังสือสามารถ แยกแยะข้อมูลภาพและเสียงได้ดีกว่าคนยุคก่อนชอบมองภาพที่มีสีสันสดใสที่กระตุ้นให้เกิดความสนใจมากกว่าสีทึม ๆ การเข้าใจเด็กและเยาวชนไทย จึงต้องทำความเข้าใจในเรื่องต่อไปนี้

3.1 เข้าใจบุคลิกลักษณะของเด็กและเยาวชน

เยาวชนในศตวรรษที่ 21 มีบุคลิกแบบอิสระ มักจะคิดและลงมือทำด้วยตนเอง มีผลงานเป็นของตนเอง รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง และสามารถเรียนรู้ด้วยความสามารถของตนเองเป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับบุคลิกภาพ 6 ประเภทของกรธาและไรซ์แมน (1975) จากลักษณะดังกล่าวนำไปสู่จุดแข็งของคนรุ่นใหม่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่มีประโยชน์ ให้บุคคลสามารถทำงานร่วมกัน ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของโลกไร้กำแพง

สอดคล้องกับ จิราภรณ์ อรุณากร (2560) ได้กล่าวไว้ในการประชุม World Economic Forum 2016 ว่า เยาวชนดิจิทัลควรมีตัวชี้วัดใหม่ที่เรียกว่า DQ – Digital Intelligence หรืออัจฉริยภาพทางดิจิทัลทักษะดิจิทัล ซึ่ง

มีความสำคัญต่อโลกแห่งการทำงาน เราเคยมีตัวชี้วัดอย่าง IQ (ความอัจฉริยะทางสติปัญญา) และ EQ (ความอัจฉริยะทางอารมณ์) กันมาแล้ว และในยุคนี้เราอาจจำเป็นต้องมีตัวชี้วัดใหม่อย่าง DQ – Digital Intelligence (ความอัจฉริยะทางเทคโนโลยีดิจิทัล) เข้ามา ซึ่งความอัจฉริยะทางเทคโนโลยีดิจิทัลนั้น ยังสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่

ระดับที่ 1 : พลเมืองดิจิทัล

ความสามารถในระดับนี้คือความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และสื่อดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย มีความรับผิดชอบ และมีประสิทธิภาพ

ระดับที่ 2 : สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในเชิงสร้างสรรค์

ระดับนี้เป็นความสามารถในการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของเศรษฐกิจดิจิทัลโดยการใช้เครื่องมือดิจิทัลเปลี่ยนความคิดให้กลายเป็นสินค้าหรือบริการที่ใช้งานได้จริง

ระดับที่ 3 : ผู้ประกอบการดิจิทัล

ขณะที่ระดับที่ 3 การเป็นผู้ประกอบการดิจิทัลก็เป็นระดับที่ได้รับการสนับสนุนอย่างกว้างขวางเช่นกัน โดยมหาวิทยาลัยชั้นนำทั่วโลกต่างเปิดคอร์ส สร้างผู้ประกอบการดิจิทัลกันถ้วนหน้าและสิ่งที่เราควร สอดแทรกความสามารถในการเป็นพลเมืองดิจิทัล ซึ่งเป็นความรู้ความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการใช้งานเทคโนโลยี และการมีชีวิตอยู่ใน Digital World ให้กับเยาวชนทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งที่พวกเขาควรได้เรียนรู้ให้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ถ้าเป็นไปได้ ควรฝึกตั้งแต่วัยที่เยาวชนเริ่มสัมผัส เริ่มเล่นเกม เริ่มใช้โซเชียลมีเดีย หรืออุปกรณ์ดิจิทัล

3.2 เข้าใจการเลี้ยงดูเยาวชน

จากที่ผ่านมาไม่ว่าจะยุคสมัยไหน พ่อแม่หรือผู้ปกครองส่วนจะต้องทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนเพื่อเตรียมให้ลูกๆ นั้นมีวิธีการปรับตัวและเรียนรู้ตามบริบทของสังคมนั้น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคปัจจุบันที่สังคมเราได้เปลี่ยนมาเป็นสังคมดิจิทัล ซึ่งก็ต้องมีแนวทางในการเลี้ยงดูที่มีรูปแบบชัดเจนเช่นกัน และจากการศึกษาหลายๆ แนวคิด พบว่า แนวคิดเกี่ยวกับการเลี้ยงดูลูกในยุคดิจิทัลให้มีคุณภาพนั้น จากบทความของนิตยสารรักลูก (2558) ได้นำเสนอแนวคิดสำหรับวิธีการเลี้ยงดูให้เป็นเด็กดิจิทัลอย่างมีคุณภาพ มี 9 วิธีดังนี้

1. Let's Free Play: ให้ลูกเล่นอิสระ

เพราะการเล่นเท่ากับการเรียนรู้ การให้ลูกได้เล่นอิสระ (Free Play) โดยไม่จำกัดรูปแบบ หรือตีกรอบของสิ่งเดียวกัน สามารถเล่นได้สารพัดวิธีตามจินตนาการ ช่วยส่งเสริมความคิด การวางแผน การจัดการ และเสริมพัฒนาการรอบด้านให้กับลูก

2. Learning by Doing: ให้ลูกเรียนรู้และลงมือทำ

การให้ลูกได้ลอง ได้ลงมือทำ และลองผิดลองถูกด้วยตัวเอง จะทำให้ลูกได้เรียนรู้จากประสบการณ์ รู้จักขั้นตอนการทำงาน รู้ที่มาที่ไป กล้าคิด กล้าตัดสินใจ ไม่กลัวที่จะผิด และพร้อมจะเริ่มใหม่ จนกว่าจะพบวิธีที่ถูกต้อง

3. Join the Real World: พาลูกออกไปพบโลกจริง

มีปฏิสัมพันธ์กับคนอื่น ครอบครัว คนรอบข้าง เพื่อน และสังคม ไม่ปล่อยให้ลูกอยู่แต่กับสังคมในโลกเสมือน โฆเซียมิเดีย หรือเกมเพียงอย่างเดียว

4. Enjoy the Nature: ให้ลูกได้สัมผัสธรรมชาติ

อากาศบริสุทธิ์ ต้นไม้ ดอกไม้ ใบหญ้า สายลม แสงแดด ภูเขา ทะเล และธรรมชาติรอบ ๆ ตัว ช่วยลดอัมฤติใจ สร้างสุนทรียภาพให้กับอารมณ์ความรู้สึกให้ลูกได้ เป็นการเปิดโลกอีกด้านหนึ่งให้เด็กได้สัมผัสนอกจากโลกในจอ เพื่อความสมดุลของการเติบโต และช่วยให้ร่างกายสดใส แข็งแรง

5. Human Touch & Humanity: สอนลูกให้รู้จักความเป็นมนุษย์

รู้จักสิทธิ เสรีภาพของตนเอง เคารพสิทธิและเคารพคนอื่น ขอมรับความแตกต่าง มีความเห็นอกเห็นใจ และการแบ่งปัน รู้จักกาลเทศะ กริยา มารยาท เพราะไม่ว่าโลกจริงหรือโลกเสมือน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งสำคัญในการอยู่ร่วมกัน

6. Hug Them: กอดลูก

ความรัก ความอบอุ่น การเอาใจใส่ดูแล การกอด การสัมผัส และเวลาคุณภาพจากพ่อแม่หรือผู้ปกครองเป็นสิ่งสำคัญไม่ว่าเด็กยุคไหนก็ต้องการ ยิ่งในยุคดิจิทัลที่คนอยู่กับหน้าจอยิ่งต้องไม่ลืมแบ่งเวลาคุณภาพมาใช้ร่วมกับลูก

7. Reading: สอนลูกให้รักการอ่าน

แม้เด็กยุคดิจิทัลจะไม่ค่อยชอบอ่านอะไรยาว ๆ เพราะการอ่านหนังสือตอบสนองความพึงพอใจได้ช้ากว่าสื่อดิจิทัล แต่การอ่านก็ยังเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการอ่านช่วยพัฒนาการสมองส่วนหน้าได้ทำงาน มีสมาธิจดจ่อ และได้มีการครุ่นคิดไตร่ตรอง ฝึกลูกให้รักการอ่านตั้งแต่เด็กด้วยการอ่านนิทานให้ลูกฟัง และอ่านหนังสือไปกับลูก

8. Digital Balance: สร้างสมดุลในการใช้สื่อดิจิทัล

ดูแลเอาใจใส่ให้ลูกอยู่ในโลกดิจิทัลได้อย่างปลอดภัย กำหนดระยะเวลาในการใช้ ดูแลเนื้อหาที่เหมาะสมกับวัย รวมทั้งสร้างสมดุลระหว่างการใช้สื่อดิจิทัลและการใช้ชีวิตจริง เด็กเล็กต่ำกว่า 2 ปียังไม่ควรดูสัมผัสจอทุกรูปแบบ (โทรทัศน์ คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน) เพราะส่งผลกระทบต่อการทำงานของสมองและพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของลูก

9. Lifelong Learning: สอนลูกให้เป็นนักเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา

การเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นสิ่งสำคัญ ไม่หยุดที่จะเรียนรู้หากอยากให้ลูกเป็นนักเรียนรู้อ พ่อแม่หรือผู้ปกครองก็ต้องเป็นตัวอย่างให้ลูกเห็น และเรียนรู้ไปพร้อมกับลูก

จากวิธีการที่ได้นำเสนอนี้ ทำให้ได้ทบทวนไปถึงประเด็นความสำคัญของการเลี้ยงลูกเพื่อจะให้มีคุณสมบัติคล้ายกับวิธีการนั้น พบว่า หัวข้อหลักๆของพ่อแม่หรือผู้ปกครองยุคนี้ที่ควรใส่ใจเป็นพิเศษเพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนนั้น ประกอบไปด้วย 3 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. การเลี้ยงลูกให้เป็นคนคิดเป็น โดยคำว่าคิดเป็นนั้นอาจไม่ได้หมายความว่าต้องเรียนเก่ง หรือมีผลการเรียนอยู่ได้ระดับดีหรือดีมาก หรือเราอาจเรียกว่าการได้เกียรตินิยม ซึ่งปัจจุบันพบว่าไม่ได้มีผลมากนักต่อการพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในยุคนี้

2. การเลี้ยงลูกให้รู้จักนับถือคุณค่าตนเอง โดยองค์ประกอบดังกล่าวนี้จัดเป็นการสร้างโอกาสของการทำให้เด็กและเยาวชนประสบความสำเร็จในชีวิต การได้รับแรงบันดาลใจ การได้จดจำความสำเร็จแม้จะเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ที่เริ่มจากการชื่นชมสิ่งที่เขาได้ลงมือทำด้วยตนเอง เช่น การตักอาหารเข้าปากด้วยตนเอง การผูกเชือก รองเท้าของตนเอง การติดกระดุมเสื้อหรือแต่งตัวเองได้ เป็นต้น

3. การเลี้ยงลูกให้มีสัมพันธภาพที่ดี หมายถึงการรู้จักสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ โดยเริ่มต้นตั้งแต่การรู้จักแนะนำตนเอง การสวัสดิทักทาย การกล่าวขอบคุณ การกล่าวขอโทษ การมีรอยยิ้มของการตอบรับสัมพันธภาพ (จิราภรณ์ อรุณากูร, 2560)

ดังนั้นการจะเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้มีลักษณะตามองค์ประกอบ สมชาติ สุทธิกาญจนา (2558) จิตแพทย์เด็กและวัยรุ่น โรงพยาบาลเจ้าพระยา ให้ความรู้และวิธีเลี้ยงดูลูกอย่างมีคุณภาพ ผ่านเวทีสัมมนาหัวข้อ เลี้ยงลูกในศตวรรษที่ 21 ณ โรงพยาบาลเจ้าพระยา สรุปได้ดังนี้ พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรได้เล่น ได้คุย มีปฏิสัมพันธ์กับลูก เพื่อให้เกิดการเรียนรู้แบบ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ขั้นต้นของมนุษย์ เป็นการเรียนรู้ที่มีพลัง ฉะนั้นเมื่อผู้ใหญ่ได้มีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ของเด็ก เล่นกับลูกบ่อยๆ จะช่วยฝึกพัฒนาการ ส่งเสริมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัว ในทางตรงกันข้าม การไม่พูด ไม่เปิดโอกาสให้ได้เรียนรู้ ปล่อยให้อยู่กับเทคโนโลยี เด็กก็จะเข้าข่ายมีปัญหาเรื่องพัฒนาการและพฤติกรรมต่างๆ เช่นเดียวกับการเลี้ยงดูเด็กในต่างประเทศจะเน้นการเลี้ยงตามธรรมชาติ โดยให้เด็กเรียนรู้ด้วยตัวเอง ฉะนั้นในระดับชั้นเด็กเล็กของเขาจึงไม่เน้นเรื่องการอ่านออก เขียนได้ เขาเน้นเรื่องเล่นเพื่อการเรียนรู้ สำหรับบ้านเราจะเพิ่มทักษะในเรื่องวิชาการและการมีสังคม เมื่อถูกบังคับเขาจะเบื่อก่เรียน เช่น เครียด เพราะแม่บังคับให้เขียนหนังสือสวยๆ จนแสดงอาการทางอารมณ์ คือหงุดหงิดง่าย มีลักษณะก้าวร้าว ยิ่งพ่อแม่ตีบ่อยๆ เด็กจะเก็บกดและก้าวร้าว

ด้วยเหตุนี้ การเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนที่กล่าวมาข้างต้นประกอบกับการพัฒนาทักษะทางเทคโนโลยีเพื่อจะทำให้เป็นพลเมืองดิจิทัลในศตวรรษที่ 21 ตามรูปแบบ 8 DQ ดังนี้

1. Digital citizen identity การเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีคุณภาพ นั่นคือการสอนเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการมีตัวตนบนโลกดิจิทัล และสามารถบริหารจัดการตัวตนทั้งบนโลกออนไลน์และโลกแห่งความเป็นจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. Screen time management การรู้จักควบคุมตัวเอง และสามารถแบ่งเวลาในการใช้งานอุปกรณ์เทคโนโลยีได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการเล่นเกมนอนไลน์และโซเชียลมีเดียอย่างรับผิดชอบ

3. Cyberbullying management การรับมือกับปัญหา การกลั่นแกล้งบนโลกไซเบอร์ได้อย่างชาญฉลาด

4. Cybersecurity management มีความรู้ความเข้าใจและสามารถดูแลด้านความปลอดภัยของข้อมูลบนโลกไซเบอร์ได้ เช่น การสร้างพาสเวิร์ดที่เจาะได้ยาก หรือการรับมือกับภัยคุกคามบนโลกดิจิทัล

5. Privacy management มีความเข้าใจในเรื่องความเป็นส่วนตัว (Privacy) ทั้งของตนเองและของผู้อื่น ซึ่งรวมถึงการบริหารจัดการข้อมูลส่วนบุคคล เช่น การแชร์ข้อมูลต่างๆ ด้วยเครื่องมือดิจิทัล

6. Critical thinking การฝึกให้เด็ก ๆ มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลบนโลกดิจิทัล ว่าเป็นข้อมูลจริงหรือปลอม มาจากแหล่งที่มีความน่าเชื่อถือไหม เป็นประโยชน์หรือเป็นอันตราย

7. Digital footprints การสอนให้เด็ก ๆ เข้าใจถึงสิ่งที่ตนเองทิ้งเอาไว้บนโลกดิจิทัล ซึ่งบางครั้งอาจถูกผู้อื่นสะกดรอยตามจากสิ่งเล็ก ๆ น้อย ๆ เหล่านั้น จนอาจมีผลกระทบต่อชีวิตในโลกแห่งความเป็นจริงได้ เพื่อให้เด็ก ๆ รู้จักบริหารจัดการชีวิตบนโลกดิจิทัลอย่างรับผิดชอบ

8. Digital empathy มีความสามารถในการแสดงน้ำใจบนโลกออนไลน์ได้อย่างเหมาะสม

จากรูปแบบทั้ง 8 ข้อที่กล่าวมานี้ หากเรานำมาใช้ในการสร้างแบบแผนในการดำเนินชีวิตให้กับเด็กและเยาวชน เพื่อให้ตระหนักถึงการเป็นเด็กและเยาวชนที่มีคุณภาพในยุคนี้ จะได้ไม่เป็นเรื่องที่ยาก โดยเราสามารถปรับรูปแบบแนวคิด 8 DQ เป็นเครื่องมือที่จะชี้ว่าเด็กและเยาวชน รู้จักจุดอ่อนและจุดแข็งของตัวเองมากน้อยแค่ไหน เพื่อที่จะได้นำไปพัฒนาตนเองให้ประสบความสำเร็จ

4. ยุคการอ่านไร้กำแพง

จากการเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนที่กล่าวมาข้างต้น แม้ว่ายุคของการอ่านจะเปลี่ยนไป พ่อแม่หรือผู้ปกครองยังต้องปลูกฝังพฤติกรรมการรักการอ่านแก่เด็กและเยาวชน พ่อแม่หรือผู้ปกครองจะต้องมีการเตรียมความพร้อม และทำความเข้าใจที่ถูกต้องกับการอ่านบนสื่อสังคมออนไลน์ที่มีอย่างแพร่หลาย ซึ่งเรียกว่า ยุคการอ่านไร้กำแพง ในศตวรรษที่ 21 จากเดิมที่เคยอ่านจากหนังสือมาเป็นการอ่านแบบออนไลน์ การสอนให้ลูกรู้เท่าทันอันตรายต่าง ๆ จากการอ่านชนิดนี้ เพื่อเพิ่มความปลอดภัยในการใช้อินเทอร์เน็ตและการเข้าถึงแอปพลิเคชัน

จากบทความเรื่องรูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของครอบครัวนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ พบว่าการอ่านจัดเป็นการสร้างนิสัยที่ควรเสริมสร้างอย่างต่อเนื่อง โดยควรเริ่มตั้งแต่วัยเยาว์ การอ่านจัดเป็นทักษะสำคัญที่จะช่วยพัฒนาประเทศ พัฒนาคนและสังคมให้ดีขึ้น การอ่านสามารถสร้างองค์ความรู้และวิถีแห่งการเรียนรู้ การส่งเสริมการอ่านจัดเป็นวาระแห่งชาติของรัฐบาลไทยต้องเร่งให้มีการส่งเสริมการอ่าน โดยรัฐบาลได้มีการกำหนดให้ทุกวันที่ 2 เมษายนของทุกปี เป็นวันรักการอ่าน (นฤมล พงษ์ประเสริฐ, 2556)

โรเบิร์ต ออร์นสไตน์ นักจิตวิทยาเชื่อว่า “การรู้หนังสือเป็นหนึ่งในหลาย ๆ วิธีที่นำไปสู่ความรู้” ชีวิตมีความรวดเร็วมากขึ้น และมีข้อมูลให้รับรู้อีกมาก เรามีความจำเป็นต้องบอกให้ได้ว่าอะไรคือเรื่องจำเป็นเร่งด่วน ดังนั้นทักษะที่จำเป็นอย่างยิ่งขุดจึงเป็นการรู้ว่าจะหาสิ่งที่ต้องการรู้ได้ที่ไหน แล้ววิเคราะห์มันได้อย่างรวดเร็ว จากข้อมูลอันมหาศาลที่สามารถได้มาในชั่วพริบตา (วัตสัน ริชาร์ด, 2554)

จากความสำคัญของการรู้หนังสือนี้ นอกจากจะถูกกำหนดให้มีการส่งเสริมการนำเสนอข้อมูลในหลากหลายรูปแบบ เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดความสนใจ และเมื่อเกิดความสนใจแล้ว สิ่งเหล่านี้จะทำให้เด็กและเยาวชนรู้หนังสือผ่านการอ่าน คือการได้ฝึกการคิดจินตนาการ ได้บริหารสมองเพราะการใช้ความคิด จินตนาการตามที่ได้เขียนได้สื่อออกมาจะช่วยส่งเสริมให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ต่อสิ่งที่ได้อ่าน การฝึกอ่านฝึกคิดอย่างมีระบบเป็นการเรียนรู้ที่ส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่ได้อ่าน มีการจัดระเบียบความคิด และพัฒนาความคิดอย่างมีระบบ มีเหตุผล ผลการอ่านยังจะช่วยให้เด็กและเยาวชนมีระบบคิดที่ดี ซึ่งเป็นการส่งผลดีต่อการสื่อสาร เด็กและเยาวชนยังสามารถถ่ายทอดความคิดผ่านการพูด การเขียนออกมาได้อย่างมีระบบ มีระเบียบและมีสมาธิ เพราะการอ่านช่วย

ให้เด็กและเยาวชนมีใจจดจ่ออยู่กับตัวหนังสือได้เป็นเวลานาน การมีสมาธิ จึงส่งผลให้เกิดความอดทนในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง และสามารถพัฒนาทักษะการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่เด็กและเยาวชนควรฝึกฝนให้มีพฤติกรรมรักการอ่าน ซึ่งจะถือเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ที่ทรงพลังในการเก็บข้อมูลต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำราต่าง ๆ นับเป็นชุมทรัพย์ทางปัญญาที่ยิ่งใหญ่ในการพัฒนาตนเอง (มีสณฐมน แฝงฤทธิ์, 2559)

ศตวรรษที่เปลี่ยนไปการอ่านย่อมต้องเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัย เด็กและเยาวชนอาจไม่ใช่ผู้ฟังครูให้สอน หรือแนะนำหนังสือเพื่ออ่านอีกต่อไป ยุคการอ่านไร้กำแพงจึงถือว่าเป็นจุดแข็งและโอกาสในการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชน ดังนี้

จุดแข็งของยุคการอ่านไร้กำแพง คือการที่เด็กและเยาวชนสามารถใช้อุปกรณ์ดิจิทัลมาสนับสนุนการอ่าน โดยไม่ต้องซื้อหนังสือเป็นเล่ม ที่ยากต่อการจัดเก็บ โดยสามารถที่จะเข้าถึงการอ่านและการค้นคว้าข้อมูลได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว ซึ่งการค้นคว้าในลักษณะนี้ จะเป็นการค้นหาข้อมูลที่ไม่มีที่สิ้นสุด การอ่านในลักษณะนี้เป็นการสัมผัสโดยอาศัยการมองภาพ การเคลื่อนไหวและเสียง กำหนดได้ด้วยความสะดวกของเด็กและเยาวชนเอง และยังสามารถเก็บสิ่งที่สนใจไว้ได้เป็นคลังของความรู้ เมื่ออยากอ่านซ้ำสามารถเข้าไปยังข้อมูลนั้นได้ตลอดเวลาที่ต้องการ

โอกาสการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนในยุคการอ่านไร้กำแพงนี้ มีโอกาสในการเรียนรู้อย่างกว้างขวาง พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีโอกาสที่จะเรียนรู้ร่วมกับเด็กและเยาวชน ไม่ได้มีข้อจำกัดด้านเวลา หรือสถานที่ ทำให้สามารถเข้าถึงสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

จากจุดแข็งและ โอกาสในการเรียนรู้ของยุคการอ่านไร้กำแพง แสดงให้เห็นว่า เมื่อรูปแบบการอ่านเปลี่ยนไปย่อมส่งผลต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชนอย่างมาก พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่อาจทัดทานการเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาการของการอ่านได้ ดังนั้นพ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องยอมรับและปรับตัวโดยการส่งเสริมการอ่านของเด็กและเยาวชน ให้สามารถมีพัฒนาการที่เหมาะสมทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา และสามารถที่จะปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง สามารถก้าวเข้าสู่การเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21

5. บทบาทพ่อแม่หรือผู้ปกครองต่อการส่งเสริมการอ่าน

บทบาทของพ่อแม่หรือผู้ปกครองยังคงเป็นบุคคลสำคัญที่ต้องคอยส่งเสริมเด็กและเยาวชนให้ทำในสิ่งที่ถูกต้องและเหมาะสม พฤติกรรมการอ่านของเด็กและเยาวชนในศตวรรษที่ 21 ก็เช่นกัน พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องดูแลและเป็นที่ปรึกษาคอยแนะนำ ส่งเสริมความมั่นใจและความรับผิดชอบต่อการกระทำที่อาจเกิดความผิดพลาดจากการขาดวุฒิภาวะและเป็นอันตรายต่อตนเอง (ชมิดท์เอริก, โสเฮนจาเร็ด, 2557) ดังนั้นในยุคการอ่านไร้กำแพงของเด็กและเยาวชน พ่อแม่หรือผู้ปกครองจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับเทคนิคต่าง ๆ ดังข้อสรุปจากหนังสือคู่มือพ่อแม่ยุคดิจิทัล (2559) ต่อไปนี้

1. มีการตั้งกฎกติกาในการใช้อุปกรณ์หรือเครื่องมือที่นำมาช่วยในการอ่าน กฎกติกาหมายถึง วิธีการที่จะนำมาใช้เพื่อให้เด็กและเยาวชนเกิดวินัยที่ดีต่อการตอบสนองพฤติกรรมให้เกิดทิศทางที่สร้างสรรค์ การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีการอธิบายถึงการให้ใช้สัญญาณอินเตอร์เน็ต เช่น การขออนุญาตก่อนการใช้ การขอคาว์โพลด์ แอปพลิเคชันลงในอุปกรณ์ โดยผ่านการคัดเลือกร่วมกัน การตั้งค่าข้อมูลต่าง ๆ เพื่อให้เกิดการใช้อย่างปลอดภัย

อาจรวมไปถึงการกำหนดเวลาในการใช้ตามความเหมาะสมหรือตามชนิดของชิ้นงาน อาจกำหนดตามวันหยุด วันพักผ่อนตามความเหมาะสม

2. การเปิดใจคุยกัน คือ การที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองเปิดใจให้เด็กและเยาวชนได้เสนอข้อมูลใหม่ ๆ การให้โอกาสเด็กและเยาวชนได้สนุกกับการเรียนรู้ผ่านระบบ โดยที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองไม่รังเกียจ เช่น การดูหนัง ฟังเพลงที่อาจก่อให้เกิดเสียงดัง การมีคำพูดที่ไม่ไปทางการตำหนิ หรือไม่เห็นด้วยมากเกินไป หมั่นพูดคุยในทางสร้างสรรค์ อาจมีข่าวสารมาแล้วแลกเปลี่ยน เช่น อันตรายอันเกิดจากการเข้าสืบค้นข้อมูลบางเว็บไซต์

3. การเปิดเผยข้อมูลหลัก ๆ อาจได้แก่ การทราบรหัสผ่าน การเข้าระบบล็อกอินของเว็บไซต์ พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องทำอย่างเปิดเผย เพื่อให้เกิดความสบายใจและไว้วางใจกันในครอบครัว เพื่อแสดงให้เห็นถึงการสนับสนุนให้เด็กและเยาวชนได้เข้าไปสืบค้นข้อมูล และการสอนให้ทราบว่าข้อมูลใดเปิดเผยกับพ่อแม่หรือผู้ปกครองได้ แต่อาจไม่สามารถเปิดเผยให้คนอื่นทราบ เช่น บุคคลนอกครอบครัว เป็นต้น

4. สอนเกี่ยวกับมารยาท รวมถึงความรับผิดชอบต่าง ๆ ที่เด็กและเยาวชนควรทราบ มารยาทเป็นอีกหนึ่งอย่างที่พ่อแม่หรือผู้ปกครอง ควรมีการให้คำแนะนำเป็นพิเศษ อาจเริ่มต้นด้วยการตั้งชื่อตนเองในโลกออนไลน์ รูปภาพที่โพสต์ ภาษาที่ใช้ในการสื่อสาร และทุกครั้งที่จะทำอะไรให้มีการหยุดยั้ง หรือยังคิดต่อการพิมพ์ข้อความก่อนที่จะโพสต์ หรือก่อนการส่งข้อความ และการแสดงความรับผิดชอบต่อสิ่งที่ได้พิมพ์หรือการส่งข้อความออกไป เพราะเมื่อเข้าไปแสดงความคิดเห็นหรือการกดเพื่อดาว์นโหลดสิ่งใดนั้น หมายถึงเป็นสิ่งที่อยากที่จะลบ เพราะอาจมีบุคคลอื่นนำไปส่งต่อ

จากที่กล่าวมา สามารถเป็นแนวทางให้พ่อแม่หรือผู้ปกครองใช้ในการส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีพฤติกรรมการอ่านที่เหมาะสมและสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล พงษ์ประเสริฐ (2554) ที่ได้ศึกษารูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของครอบครัวนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่ พบว่า สิ่งที่มีความสำคัญต่อการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านคือ 1. แนวทางที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองใช้ในการส่งเสริมให้บุตรหลานมีพฤติกรรมการอ่าน ได้แก่ การเลือกหนังสือที่เหมาะสม การจัดสิ่งแวดล้อมส้อมภายในบ้าน การเปิดโอกาสให้ลูกเลือกหนังสือที่ตนเองชอบ การปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน การเป็นแบบอย่างที่เหมาะสมในการอ่าน และการยกตัวอย่างความสำเร็จรวมถึงประโยชน์จากการอ่าน 2. กิจกรรมที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองใช้ในการส่งเสริมให้บุตรหลานมีพฤติกรรมการอ่าน ได้แก่ การกระตุ้นพัฒนาการในช่วงตั้งครรภ์ การกระตุ้นพัฒนาการเพื่อการเรียนรู้ การใช้เวลาในการอ่านหนังสือร่วมกันในครอบครัว และการพาบุตรหลานไปร้านหนังสือและห้องสมุด 3. วิธีการที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองใช้ในการส่งเสริมให้บุตรหลานมีพฤติกรรมการอ่าน ได้แก่ การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับพัฒนาการ การให้เด็กเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ การกระตุ้นหรือการใช้สิ่งเสริมแรง และการจัดการพฤติกรรมเชิงบวก

จึงเห็นได้ว่า พ่อแม่หรือผู้ปกครองมีความสำคัญต่อการอ่านของเด็กและเยาวชน เป็นแบบอย่างของการใช้การอ่านในการแสวงหาความรู้อย่างสม่ำเสมอ เป็นตัวแบบของพฤติกรรมการอ่านมากกว่าการออกคำสั่งให้ทำตาม โดยเฉพาะในศตวรรษที่ 21 พ่อแม่หรือผู้ปกครองต้องให้การสนับสนุน และเป็นผู้ติดตามข้อมูลข่าวสารใหม่ ๆ การมีเครือข่ายระหว่างพ่อแม่และผู้ปกครองด้วยกันเองจะช่วยส่งเสริมให้การอ่านเด็กและเยาวชนสมบูรณ์มากขึ้น

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะสำหรับพ่อแม่หรือผู้ปกครองในการส่งเสริมการอ่านของเด็กและเยาวชนไทยในศตวรรษที่ 21 คือ

1. การใช้สื่อที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของยุคสมัย เช่น การที่เด็กและเยาวชนใช้บริการอ่านหนังสือผ่าน E-Newspaper E-Magazine E-Book รวมไปถึง เครื่องอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ และหรือการมีแอปพลิเคชันบนเครื่องมือสื่อสารต่าง ๆ
2. การให้เด็กและเยาวชนเป็นศูนย์กลางในการเรียนรู้ โดยที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนค้นคว้าอย่างอิสระอย่างมีขอบเขตที่เหมาะสม ไม่บังคับขู่เข็ญ เพื่อให้การค้นคว้าของเด็กและเยาวชนมีสาระประโยชน์
3. พ่อแม่หรือผู้ปกครองควรกระตุ้นและใช้สิ่งเสริมแรงให้เด็กและเยาวชนเกิดความไว้วางใจ พுகุ้ยและแลกเปลี่ยนข้อมูลซึ่งกันและกัน
4. ควรมีตัวแบบของความสำเร็จในการอ่าน เพื่อช่วยส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนมีวินัย และความรับผิดชอบ

7. เอกสารอ้างอิง

- จุฑา ภักดีกุล. (2558). **เด็กยุคดิจิทัล**. สารานุกรม ศึกษาศาสตร์. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2561, จาก <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/ENEDU/article/download>.
- จิราภรณ์ อรุณาการ. (2560, 26 กันยายน). **วิธีการเลี้ยงลูกในยุคดิจิทัล**. [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์] *เดลินิวส์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2561, จาก <https://www.dailynews.co.th/article/600485> **World Economic Forum**. (2016) <https://thumbsup.in.th/2016/10/how-digital-intelligence-important-for-all-children/>
- ชมิตต์เอริก, โฮเซนจาเร็ด. (2557). **ดิจิทัลเปลี่ยนโลก แปลจาก The new digital age** แปลโดย สุทธวิษณุ แสงฉายดา. กรุงเทพฯ: โปสตันบุ๊กส์.
- นฤมล พงษ์ประเสริฐ. (2554). **รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของครอบครัวนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่**. มหาวิทยาลัยพายัพ : เชียงใหม่.
- นฤมล พงษ์ประเสริฐ. 2556. **รูปแบบการส่งเสริมพฤติกรรมการอ่านของครอบครัวนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่**. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*. 9(2),93-104.
- นิตยสารรักลูก. (2558). **แนวคิดการเลี้ยงลูกอย่างมีคุณภาพในยุคดิจิทัล รักลูก / Digital Generation**. สืบค้นเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2561, จาก <http://www.daddythumb.com/9-how-to-digital-parenting.php>
- มีสณฐมน แฝงฤทธิ์. (2559, มีนาคม). **การส่งเสริมการอ่าน รักการอ่าน และสนุกกับการอ่าน**. [ข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์] *เดลินิวส์*. สืบค้นเมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2561, จาก www.acn.ac.th/arpicles/mod/forum/discuss.php?d=234
- สมชาติ สุทธิกาญจน์. (2558). **ยุคดิจิทัลควรเลี้ยงลูกอย่างไร**. สืบค้นเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม 2561. จาก <http://motherandcare.in.th/motherandcare-toddler>

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579. กรุงเทพฯ :

กระทรวงศึกษาธิการ.

วิทยา ชีวรุ โฉมทัย. (2555). รักและผูกพันเจเนอร์เรชั่นแซด . กรุงเทพฯ : ฐานบุ๊คส์.

วัตสัน ริชาร์ด. (2554). เจาะความคิดชีวิตยุคดิจิทัล แปลจาก **Future minds** แปลโดย เอกชัย อัสวณฤณาท.

กรุงเทพฯ: Papyrus by Truelife.

Dtac Safe internet. (2559). **คู่มือพ่อแม่ดิจิทัล เข้าใจลูก เข้าใจโลกไซเบอร์**. สืบค้นเมื่อวันที่ 24

กรกฎาคม 2561, จาก https://www.unicef.org/thailand/tha/Parent_Guide_Book_Full_version.pdf

Grasha, A. and Reichmann, S. (1975). **Workshop handout on Learning Styles**. Ohio:

Faculty Resource, University of Cincinnati.